

**Nederlandse
Vereniging voor
Rechtspraak**

De Minister van Justitie en Veiligheid
mr. dr. F.B.J. Grapperhaus
De Minister voor Rechtsbescherming
Drs. S. Dekker
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Datum

31 juli 2018

Uw kenmerk

■■■■■

Contactpersoon

■■■■■

Onderwerp

Advies over enkele concept-wetsvoorstellen in het kader van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering

Geachte heer Grapperhaus, geachte heer Dekker,

Bij brief van 14 juni 2018 heeft u de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) om advies gevraagd over enkele concept-wetsvoorstellen in het kader van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering.

Dit advies is voorbereid door leden van de vereniging en vastgesteld door de Wetenschappelijke Commissie (WeCo) van de NVvR.

Strekking concept-wetsvoorstellen

De concept-wetsvoorstellen betreffen enkele kleinere onderdelen van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering, die eerder niet zijn betrokken in de consultatie over de Boeken 1 en 2 van het nieuwe Wetboek.

Het begrip 'verdachte' wordt gewijzigd vanwege het feit dat het huidige begrip minder goed aansluit bij de functie die dat begrip in het wetboek vervult. De strekking van dit gedeelte van het wetsontwerp is het bieden van rechtsbescherming aan personen die als verdachte zijn aangemerkt. Een tweede aanleiding is dat het nieuwe wetboek een ander vervolgingsbegrip hanteert dan het huidige. Die keuze heeft ook gevolgen voor het begrip 'verdachte'. Met de wijzigingen is geen inhoudelijke verandering beoogd ten opzichte van het geldende recht.

Voorts wordt de regeling van de videoconferentie gewijzigd en verruimd. Het eindoordeel over het gebruik van videoconferentie ligt bij de ambtenaar of rechter die het verhoor uitvoert. Tegelijk wordt de regeling van het verhoor door middel van videoconferentie nadrukkelijker in de wet vastgelegd. De wijzigingen voorzien in het behoud van de voordelen die de huidige regeling biedt en in aanpassing waar die regeling voor verbetering vatbaar is. De regeling wordt daarmee toekomstbestendiger en doet meer recht aan belangen die bij toepassing van de videoconferentie een rol spelen.

Ten slotte wordt een regeling voorgesteld voor uitstel van het bewijs van uitoefening van de bevoegdheid tot inbeslagneming en daarmee samenhangende steunbevoegdheden zoals het betreden van plaatsen. In samenhang daarmee maakt de WeCo een aanvullende opmerking die ziet op het belang van het juist en volledig vastleggen van het beslag en de ambtshandelingen die daarmee samenhangen.

Advies

De concept-wetsvoorstellen geven de WeCo aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen.

inbeslagneming van voorwerpen met uitstel van verstrekking van het bewijs van uitoefening van de bevoegdheid tot inbeslagneming. (Artikelen 2.7.2.1.3 en 2.7.2.2.12)

Positie officier van justitie

De WeCo is van mening dat in het concept-wetsvoorstel ter zake van het uitstel van het bewijs van uitoefening van de bevoegdheid tot inbeslagneming, de bijzondere positie van de officier van justitie in het strafproces uit het oog lijkt te worden verloren.

Elders in de concept-wetsvoorstellen van het Wetboek van Strafvordering (verder: Sv) wordt de officier van justitie gepositioneerd als een rechterlijk ambtenaar, die te allen tijde wordt geacht de wet na te leven, en de verantwoordelijkheid draagt voor een eerlijk, volledig en evenwichtig vooronderzoek. Dit uitgangspunt deelt de WeCo. Of de officier van justitie ook daadwerkelijk en volledig heeft voldaan aan deze hoge standaard, wordt behoudens een andersluidende wettelijke regeling¹, *achteraf* door de rechter gecontroleerd aan de hand van de bevelen en processen-verbaal die moeten worden opgemaakt van alle voor de strafzaak ter zake dienende beslissingen en ambtshandelingen.

Bij een uitgestelde mededeling tot betreding en/of inbeslagneming is veelal sprake van een serieus strafvorderlijk belang dat er aan in de weg staat om ten tijde van de betreding en/of inbeslagneming al mededeling te doen aan de betrokkene/beslagene. Een sprekend voorbeeld is in de visie van de WeCo een inkijkoperatie,² waarbij de officier van justitie toestemming verleent aan opsporingsambtenaren om heimelijk een besloten plaats te betreden, en daarbij (tevens) opdraagt dat de opsporingsambtenaren van bepaalde aanwezige stoffen een monster nemen en/of andere vaststellingen doen. Dit stelt de officier van justitie in staat om een betere inschatting te kunnen maken van de situatie op een plaats waarvan de verdenking bestaat dat een (ernstig) strafbaar feit is (of wordt) gepleegd, of dat (strafbare) voorbereidingshandelingen daartoe worden gepleegd.

De officier van justitie dient in een dergelijk geval (van tevoren) geheel zelfstandig te kunnen bepalen/besluiten dat heimelijk dergelijke monsters genomen kunnen worden. Een ander treffend voorbeeld is de werkwijze dat na ontdekking van drugs het overgrote deel van de drugs vervangen wordt door een onschuldig materiaal, met als doel verder strafrechtelijk onderzoek te kunnen doen zonder het risico te lopen dat deze drugs buiten zicht van de opsporing raken. In beide voorbeelden is het overduidelijk dat een bekende of onbekende verdachte volledig onkundig dient te blijven van een dergelijke betreding en/of

¹ En die veelal ziet op ernstige(r) inbreuken op (grond)rechten van een verdachte.

² Overigens is een dergelijke heimelijke betreding niet alleen een steunbevoegdheid: het vastleggen van een bestaande situatie en/of beschrijven en veiligstellen van sporen kunnen wezenlijk zijn voor de bewijsverzameling.

inbeslagneming. Dat deze ambtshandelingen volledig en nauwkeurig geverbaliseerd moeten worden en dat dit verbaal vervolgens aan het dossier moet worden toegevoegd, staat uiteraard buiten discussie.

De WeCo betwijfelt sterk het nut en de noodzaak om uitstel van melding van dergelijk handelen aan de beslagene afhankelijk te maken van een machtiging van de rechter-commissaris.

De bevoegdheid tot inbeslagneming is al op basis van de wet materieel aanwezig, en rechtvaardigt als zodanig al de inbreuk op het eigendomsrecht van een beslagene. Het gaat dus alleen om de wijze (en tijdstip) waarop de beslagene kennis krijgt van een inbeslagneming en/of (heimelijke) betreding.

De WeCo onderschrijft het uitgangspunt dat van een inbeslagneming onmiddellijk kennis moet worden gegeven aan de beslagene. Dit geldt ook de toepassing van daarbij ingezette (steun)bevoegdheden, zoals het betreden van plaatsen en het doorzoeken van voertuigen en plaatsen. Ook op dit punt zijn duidelijke (materiële) grenzen vastgelegd in de wet: wat mag de politie, respectievelijk de officier van justitie geheel zelfstandig en wanneer is voorafgaande machtiging nodig van de rechter-commissaris.

Beter dan wie ook kan op dat moment in het opsporingsonderzoek de officier van justitie bepalen of het onderzoeksbelang zich (nog) verzet tegen het onmiddellijk doen van een mededeling over de inbeslagneming. Hij is niet alleen (eind)verantwoordelijk voor het opsporingsonderzoek, maar draagt ook kennis van de totale omvang van het onderzoek.

De WeCo vraagt zich op grond van het bovenstaande af waarom op dit punt de (gebruikelijke) rechterlijke toetsing achteraf niet volstaat.

De WeCo kan zich vinden in een vorm van (extra) regulering van een uitgestelde mededeling, maar stelt met klem voor deze in handen te leggen van de officier van justitie, met —als altijd— passende en volledige verslaglegging/vastlegging van de beslissing en de redenen die daartoe hebben geleid. Op deze wijze is volledige controle door de verdediging en de rechter mogelijk, maar wel achteraf. Daar komt bij dat de rechter-commissaris de in het wetsvoorstel voorgestelde toets alleen goed kan uitvoeren indien en nadat hij in afdoende mate op de hoogte is gesteld van het lopende opsporingsonderzoek. Dit gaat de politie, de officier van justitie en de rechter-commissaris de nodige tijd kosten op een relatief onbetekenend punt. Daar is, in de ogen van de WeCo, de tijd van alle betrokkenen te beperkt en te kostbaar voor. De WeCo stelt u op grond van het bovenstaande voor het concept-wetsvoorstel op dit punt aan te passen.

Belang van volledige vastlegging van het beslag ten tijde van de inbeslagneming

Een ander punt dat aandacht verdient, is de juiste en volledige vastlegging van het beslag door een adequate beschrijving en/of (eventueel) het aanvullend maken van beeldmateriaal waarop het beslag staat afgebeeld. Op deze wijze kunnen veel problemen en geschillen worden voorkomen op een later moment in de strafzaak en/of bij de afwikkeling van het beslag. Daarom beveelt de WeCo aan een bepaling op te nemen die regelt dat het beslag en de daarmee samenhangende (ambts)handelingen op een afdoende wijze worden vastgelegd. Indien later niet (meer) kan worden vastgesteld waar een bepaald voorwerp is aangetroffen, kan dat de bewijswaarde van dat voorwerp sterk in negatieve zin beïnvloeden. Om die reden dient niet alleen duidelijk te worden omschreven welke voorwerp(en) in beslag wordt/worden genomen. Ook de (exacte) vindplaats en de overige omstandigheden bij de inbeslagneming kunnen van belang zijn. De WeCo wil er met nadruk

op wijzen dat een globalere aanduiding van het beslag misschien wel enige tijdswinst oplevert bij de politie tijdens de inbeslagneming, maar nadien een veelvoud aan tijd kost bij het aanvullend onderzoek naar de gang van zaken bij de inbeslagneming. Met als uiterste kanttekening dat onduidelijkheden ten aanzien van het beslag het opsporingsonderzoek ernstig zouden kunnen schaden. De WeCo verzoekt de ministers aan dit punt nader aandacht te besteden in de wet en/of de memorie van toelichting.

Doorzoeking in auto een ernstige inbreuk van de privacy?

In de memorie van toelichting wordt —zonder nadere uitleg— een doorzoeking van een auto (met uitzondering van een eventueel woongedeelte) een “ingrijpende aantasting van de privacy” genoemd. De wetgever heeft eerder weloverwogen en uitdrukkelijk vastgesteld dat een dergelijke bevoegdheid toekomt aan iedere opsporingsambtenaar, indien verder is voldaan aan de vereisten van art. 96b Sv. Een van de redenen daarvoor was de relatief beperkte inbreuk op de (grond)rechten van de eigenaar van de auto en de inzittende(n) die een dergelijke opsporingshandeling met zich brengt. Ook voorafgaande toestemming/machtiging van/door een hogere autoriteit (zoals (hulp)officier van justitie en/of rechter-commissaris) werd daarbij niet noodzakelijk geacht. Een zinsnede als nu opgenomen in de memorie van toelichting kan echter misverstanden oproepen. De WeCo neemt tenminste niet aan dat de ministers het voornemen hebben om dit type doorzoeking anders te regelen in het wetboek, en weer terug te keren naar de situatie dat een doorzoeking van een auto (ook zonder/buiten een woongedeelte) door de rechter-commissaris werd verricht of dat een van de hiervoor genoemde functionarissen de politieambtenaar daartoe moest machtigen. De WeCo verzoekt de ministers dit punt aan te passen of in elk geval te verduidelijken in de memorie van toelichting.

Videoconferentie

Algemeen

De WeCo acht het positief dat de wetgever ervoor kiest om de toepassingsmogelijkheden van videoconferentie uit te breiden. Ook waardeert zij het streven om de voorwaarden en regels voor toepassing ervan duidelijk in de wet te verankeren en daarmee toegankelijker te maken. Ook kan de WeCo zich vinden in het streven van de wetgever om de regeling van de videoconferentie op onderdelen te verduidelijken. Op onderdelen is echter verbetering mogelijk van de nu voorgestelde regeling, en om die reden zal de WeCo in zoverre om aanvulling, verduidelijking en/of aanpassing van het wetsvoorstel vragen.

Opnameverplichting

De videoconferentie is een vorm van verhoor waarbij een audiovisuele verbinding wordt gebruikt. Zij leent zich daardoor prima voor opname of een andere vorm van (integrale) vastlegging, ook naast en in aanvulling op een proces-verbaal. Een verplichting tot opname lijkt aan te raden, met als uitzondering dat een zwaarwegend belang zich tegen opname verzet. Daarnaast zou wellicht ook kunnen worden afgezien van opnemen indien officier van justitie en verdediging daarom [beide] verzoeken of daarmee uitdrukkelijk instemmen.

Toestemming van officier van justitie of rechter-commissaris?

Het besluit tot inzet van het middel videoconferentie ligt, zo geeft de wet aan, uiteindelijk bij de ambtenaar of rechter die het verhoor uitvoert. Maar dient, indien (bij een verhoor door

een opsporingsambtenaar) de verhorende ambtenaar niet de officier van justitie zelf is, de officier van justitie — als eindverantwoordelijke voor een dergelijk verhoor in de opsporingsfase — niet daarmee in te stemmen? En geldt dat niet in gelijke mate voor de rechter-commissaris indien hij het verhoor heeft gedelegeerd aan een opsporingsambtenaar? De WeCo vraagt de minister dit punt nadrukkelijk te betrekken bij de nu gemaakte, andersluidende, afweging, en verzoekt aanpassing van het wetsvoorstel op dit punt.

Overige voorwaarden bij inzet videoconferentie

Een verhoor via videoconferentie van de verdachte kan alleen met diens instemming. De WeCo vraagt zich echter af wat er gebeurt als een verdachte zijn aanvankelijke instemming intrekt. Met name voor verhoren die qua tijd nauw luisteren (zoals de behandeling van de vordering tot inbewaringstelling), dient duidelijk te zijn wat er in dat geval dient te gebeuren. Gaat het verhoor via videoconferentie dan niet door? Kan de rechter-commissaris volstaan met de opmerking dat de verdachte in de gelegenheid is gesteld te worden gehoord? Beslist de rechter-commissaris vervolgens zonder verhoor en hoort hij verdachte eventueel later (zie art. 63 lid 3 Sv. en art. 77 Sv)? Een dergelijk later verhoor kost onevenredig veel tijd, en wil de WeCo graag vermijden.

Een vergelijkbaar probleem kan zich voordoen wanneer videoconferentie wordt ingezet tijdens het onderzoek ter zitting. Een verdachte dient na een weigering/intrekking van zijn aanvankelijke toestemming aangevoerd te worden, en niet alle verdachten zijn gedetineerd in de onmiddellijke omgeving van de rechtbank. Dit kan leiden tot een aanhouding van de zaak en daaraan gekoppeld verlies van zittingscapaciteit.

Wellicht verdient het aanbeveling op te nemen dat een toestemming niet kan worden ingetrokken, met name niet indien het betreffende verhoor geen uitstel verdraagt. De WeCo denkt daarbij aan de behandeling van vorderingen met betrekking tot de voorlopige hechtenis, gelet op de daarmee samenhangende termijnen. In het uiterste geval zou een verdachte door het intrekken van de toestemming zijn recht (kunnen) verspelen om (persoonlijk) gehoord te worden op de vordering van de officier van justitie. De WeCo verzoekt de ministers aandacht te besteden aan deze punten in de wet en de memorie van toelichting.

Voor de behandeling ter zitting geldt in de visie dat het (aanwezigheids)recht van de verdachte zwaar weegt, zodat een intrekking van de toestemming naar alle waarschijnlijkheid zal leiden tot vertraging van het onderzoek ter zitting of zelfs aanhouding. Ook op dit punt verzoekt de WeCo de ministers de gevolgen van een toestemming van de verdachte ter zake de inzet van videoconferentie nader te preciseren.

Inzet van videoconferentie ten aanzien van andere procesdeelnemers

De WeCo acht het van belang dat alle andere procesdeelnemers (onder wie de benadeelde partij en eventuele nabestaanden) tijdig duidelijk is of de verdachte fysiek aanwezig zal zijn tijdens het onderzoek ter terechtzitting. Ook zijn er duidelijk raakvlakken met aanwezigheidsrecht en -plicht van de verdachte, zoals elders (in boek 4) voorgesteld. Overigens verwacht de WeCo niet dat videoconferentie ten behoeve van het verhoor van de verdachte tijdens het onderzoek ter terechtzitting een grote vlucht zal nemen. Zij verwijst naar hetgeen zij omtrent de aanwezigheid van verdachte ter zitting heeft opgemerkt in het advies met betrekking tot boek 4.

Videoconferentie zou, zo stelt de memorie van toelichting terecht, ook gebruikt kunnen worden om benadeelde partijen en andere spreekgerechtigden via een beeld- en geluidsverbinding aanwezig te laten zijn, terwijl zij in werkelijkheid buiten de zittingszaal zijn.

De WeCo stelt vast dat ten behoeve van de praktische uitvoerbaarheid van het middel videoconferentie op veel plaatsen aanpassingen nodig zullen zijn om dit type verhoor of andere deelname op afstand aan het strafproces mogelijk te maken. Het gaat dan om (een deel van de) zittingszalen, om de verhoorfaciliteiten bij het kabinet van de rechter-/raadsheer-commissaris, maar ook om penitentiaire inrichtingen. Deze voorzieningen zullen tijdig gerealiseerd moeten worden, en zullen kosten voor aanleg, onderhoud en (beveiligd) gebruik met zich brengen. De WeCo verzoekt de ministers hier nadere aandacht aan te besteden.

Reeds in het advies over de boeken 1 en 2³ heeft de WeCo geadviseerd om niet in de wet op te nemen dat de verdachte in beginsel het recht zou moeten hebben om aanwezig te zijn bij getuigenverhoren van/door de rechter-commissaris. Thans wordt gewezen op de mogelijkheden van videoconferentie op dit punt. Ook deze optie wordt om de eerder gegeven redenen door de WeCo ten stelligste ontraden, mede gelet op de invloed die de aanwezigheid van een verdachte via een videoverbinding kan hebben op de bereidheid van een getuige om volledig en naar waarheid te verklaren. Indien de rechter-commissaris of raadsheer-commissaris de aanwezigheid van de verdachte, al dan niet via een videoverbinding, van belang acht voor een goed verloop van het verhoor, dan kan hij daartoe beslissen, ambtshalve of op vordering dan wel verzoek van de officier van justitie, respectievelijk de raadsman. De WeCo verzoekt de ministers het wetsvoorstel op dit punt aan te passen. Mocht de minister niet hiertoe over gaan, dan verzoekt de WeCo om in de memorie van toelichting aanvullend aandacht te besteden aan de in eerdere wetgevingsadviezen verwoorde bezwaren op dit punt.

Uit de memorie van toelichting blijkt op p. 6 dat voor de inzet van videoconferentie bij de behandeling van de vordering gevangenhouding geen toestemming van de verdachte is vereist. De vordering tot gevangenhouding heeft betrekking op (ten hoogste) 90 dagen. Uit het wetsvoorstel blijkt de WeCo niet waarom de minister van oordeel is dat bij die behandeling geen toestemming van verdachte is vereist voor de inzet van videoconferentie. De WeCo verzoekt de ministers dit punt te verduidelijken in de memorie van toelichting, mede omdat er nog een aantal verhoren is dat betrekking heeft op de voorlopige hechtenis. Tevens verzoekt de WeCo de ministers te verduidelijken wie tijdens het onderzoek ter terechtzitting beslist over de inzet van videoconferentie en ten aanzien van welke procesdeelnemers dit middel zal worden ingezet. Uit de wet meent de WeCo af te kunnen leiden dat dit bij een meervoudige behandeling de rechtbank is, en niet alleen de voorzitter. “De verhorend rechter” omvat in dit geval immers de gehele zittingscombinatie en niet alleen de voorzitter.

³ Brief aan de Minister van Veiligheid en Justitie, d.d. 25 juli 2017.

De Wetenschappelijke Commissie van de NVvR,

Voorzitter